

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การย้อมสีธรรมชาติบนเส้นใยไหมและฝ้าย)

นางสีนวล ชมวกทอง

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การย้อมสีธรรมชาติบนเส้นใยไหมและฝ้าย)

คำประกาศเกียรติคุณ

นางสินवल หมวกทอง

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
(การย้อมสีธรรมชาติบนเส้นใยไหมและผ้าฝ้าย)

ครูสินवल หมวกทอง เกิดเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๗ ที่จังหวัดอุตรดิตถ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการย้อมสีธรรมชาติบนเส้นใยไหมและผ้าฝ้ายที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นผู้คิดลวดลายผ้า ออกแบบเลือกสีย้อม มีเทคนิคและกระบวนการย้อมทับ โดยใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นผสมผสานกับหลักทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้สีที่หลากหลาย สีสด มีคุณภาพทนนาน ได้ มาตรฐาน จนได้รับพระราชทานเครื่องหมายรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย (สัญลักษณ์ ตรานกยูง) ผลิตสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรม การย้อมสีธรรมชาติและผ้าทอของชาวไท-ยวนอำเภอลับแลไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมมิให้สูญหาย จึงได้อุทิศตนมุ่งถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้เรียนและชุมชนสามารถนำความรู้ไปสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่นของตนได้ ผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศ และ ต่างประเทศ

การที่ครูสินवल หมวกทอง ได้นำความรู้ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การย้อมสี ธรรมชาติบนเส้นใยไหมและผ้าฝ้าย) ที่ตนเองได้ศึกษาค้นคว้า ค้นพบ ฝึกฝนจนประสบความสำเร็จ เป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๖ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๒

นางสีนวล หมวกทอง

ครูภูมิปัญญาไทย

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

(การย้อมสีธรรมชาติบนเส้นใยไหมและฝ้าย)

ชีวิต การศึกษา การเรียนรู้ และการทำงาน

ครูสีนวลเป็นชาวลับแลโดยกำเนิด มีเชื้อสายไทย-ยวน ชีวิตในวัยเด็กได้คลุกคลีอยู่กับผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอาชีพทอผ้า ผ้าชิ้นตึกก ผ้าห่มหัวเก็บ สไบ ถุงย่าม ผ้าขาวม้า ผ้าพื้น ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวลับแล ในการทอผ้าจะใช้เส้นฝ้ายและเส้นไหมย้อมจากวัตถุดิบธรรมชาติ อาทิ ผงมะกาย ใช้ย้อมสีเหลือง ต้นครามย้อมสีน้ำเงิน ทำให้ครูสีนวลได้ซึมซับและเห็นคุณค่าเอกลักษณ์ท้องถิ่นมาโดยตลอด

แรงบันดาลใจที่ครูสีนวลต้องการจะอนุรักษ์สืบสานการทอผ้าและย้อมสีธรรมชาติของท้องถิ่น เกิดจากเมื่อครั้งศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ครูสีนวลได้ช่วยครอบครัวค้าขายเส้นฝ้ายเส้นไหม เปิดร้านขายผ้าทอมือ เลือพื้นเมือง ผ้าจกทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ด้วยเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นเผยแพร่การย้อมสีธรรมชาติและต้องการอนุรักษ์ผ้าทอมือที่เป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของชาวไทย-ยวนลับแล ครูสีนวลได้ศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจัง จากการเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาสีและลวดลายผ้าทอพื้นเมือง การย้อมสีธรรมชาติ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สู่ตลาดสากล ฯลฯ แล้วนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาพัฒนางานของตนให้มีคุณภาพ ซึ่งต้องใช้ความพยายามทดลองหลายวิธี ทดลองหลายๆ ครั้ง ซึ่งการย้อมแต่ละครั้งจะได้สีแตกต่างกัน ทำให้ผลงานเป็นที่ยอมรับของชุมชน สังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนั้นยังเป็นผู้รณรงค์ให้ผู้ทอผ้าหันมาสวมใส่ผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติมากขึ้น

องค์ความรู้

ครูสีนวนมีความสามารถและเชี่ยวชาญด้านการย้อมสีธรรมชาติบนเส้นใยไหมที่สั่งสมมาเป็นเวลา ๘ ปี โดยคิดค้นสูตรการย้อมทับที่จะทำให้เกิดสีที่หลากหลายจากการย้อมสีธรรมชาติให้ผ้ามีคุณภาพความคงทน สีสดใส ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด โดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับหลักวิทยาศาสตร์ มีเทคนิค และเชี่ยวชาญกระบวนการย้อมทับได้สีหลากหลายเพิ่มจากเดิมมากขึ้น เช่น การย้อมสีแดงครั้งทับคำแสด ได้สีแดงส้ม สีน้ำเงินครามทับสีแดง ได้สีม่วง

นอกจากนั้น ยังเป็นผู้สร้างสรรค์ลายผ้า เลือกสีและออกแบบที่สื่อถึงความหมายและความเป็นมาที่เป็นเอกลักษณ์ของลับล แล ผลิตภัณฑ์ไหม ผ้าฝ้ายสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศจนได้รับพระราชทานเครื่องหมายรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย (สัญลักษณ์ตรานกยูง) แปรรูปจากผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การถ่ายทอดความรู้

การดำเนินงานร่วมกันกับหน่วยงานถ่ายทอดความรู้และสาธิตกระบวนการ ขั้นตอนการย้อมสีธรรมชาติให้แก่ ผู้เรียน ประชาชนในทุกภาคส่วน ทั้งผู้เรียนการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และตามอัธยาศัย ดังนี้

- การศึกษาในระบบ :**
- ❖ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียนอุตรดิตถ์เทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

- การศึกษานอกระบบ :**
- ❖ ฝึกอบรมและสาธิตเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติแก่กลุ่มเครือข่ายทั้งในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ จำนวน ๑๙ กลุ่ม อาทิ กลุ่มทอผ้าบ้านน้ำอ่าง อำเภอตรอน กลุ่มทอผ้าบ้านน้ำริด อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ กลุ่มทอผ้าบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี กลุ่มทอผ้าบ้านเด่น จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มทอผ้าตำบลแพรกหา จังหวัดพัทลุง
 - ❖ จัดอบรมความรู้และสาธิตตามโครงการฝ้ายแกมไหม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอลับแล
- การศึกษาตามอัธยาศัย :**
- ❖ เผยแพร่ให้ความรู้แก่ผู้มาศึกษาดูงาน โดยร่วมตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ อาชีพทอผ้าพื้นเมือง (ย้อมสีธรรมชาติ)
 - ❖ จัดแสดงและสาธิตการย้อมสีธรรมชาติในงานนิทรรศการ เทศกาลสำคัญต่างๆ รวมทั้งเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ วารสาร

วิธีการถ่ายทอดความรู้

ครูสีนวล หมวกทอง มีวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจและชุมชน อย่างหลากหลายวิธี ทั้งทฤษฎี และปฏิบัติ ดังนี้

- ❖ บรรยายให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศีลธรรมชาติดกับมนุษย์ องค์ประกอบหลักของการย่อมศีลธรรมชาติ ข้อดี-ข้อเสีย และข้อจำกัดของศีลธรรมชาติ กระบวนการย่อมศีลธรรมชาติ เทคนิคการย่อม อัตราส่วน วิธีทำอย่างถูกต้อง
- ❖ สาธิตการย่อมศีลธรรมชาติ และ ย่อมใหม่ด้วยศีลธรรมชาติ การก่อกำหนดศีลธรรมชาติ วิธีเลี้ยงหม้อคราม การปั้นหม้อครามและการย่อมที่ถูกขั้นตอน
- ❖ จัดเตรียมตัวอย่างของจริงสำหรับผู้เรียนได้ศึกษา ฝึกปฏิบัติ อาทิ เส้นใยไหม ผ้าย อุปกรณ์การย่อม และพาผู้เรียนไปดูพันธุ์ไหมให้สีในพื้นที่
- ❖ ฝึกปฏิบัติโดยให้แบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ เช่น หน้าที่ดูแลเส้นใย การย่อมสี แล้วให้นักเรียนทดลองปฏิบัติจริง เพื่อนำเสนอผลงานพร้อมทั้งสรุปข้อดี ข้อผิดพลาด

การที่ครูสีนวล หมวกทอง เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การย่อมศีลธรรมชาติบนเส้นใยไหมและผ้าย) เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าว มาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕

นางสินวล หมวกทอง เกิดเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นบุตรคนที่ ๒ ในจำนวนพี่น้อง ๕ คน ของนายสี ตันเจริญกิจ และนางไทย ตันเจริญกิจ สมรสกับนายประเสริฐ หมวกทอง มีบุตรชาย ๑ คน บุตรหญิง ๑ คน ได้แก่ นายอภิชาติ หมวกทอง และนางภัทราภรณ์ วงศ์จันทร์งาม

การศึกษา

- ❖ มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนอุตรดิตถ์ตรุณี

เกียรติคุณที่ได้รับ ได้แก่

- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๖ รางวัลที่ ๒ การประกวดผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมไทย ประเภทผ้าคลุมไหล่ฝ้าย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๗ เกียรติบัตร ผลิตภัณฑ์ระดับห้าดาว ผ้าขึ้นต้นจกไหมย้อมสีธรรมชาติ ตามโครงการ OTOP
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๗ รางวัลที่ ๑ การประกวดผลงานด้านการประดิษฐ์ สาขาที่ ๓ ประเภทผ้าหรือเครื่องแต่งกาย จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๘ ประกาศเกียรติคุณ เป็นผู้อนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย ผลิตภัณฑ์ผ้าได้คุณภาพ จากหนังสือพิมพ์เส้นทางผู้นำ
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๙ ประกาศเกียรติคุณ ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นผู้อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย จากหนังสือพิมพ์ข่าวผู้นำ
- ❖ พ.ศ. ๒๕๕๐ รางวัลชนะเลิศที่ ๑ การประกวดผ้าพันคอ/ผ้าคลุมไหล่ สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ภาคเหนือ จังหวัดแพร่
- ❖ พ.ศ. ๒๕๕๐ รางวัลชนะเลิศที่ ๓ การประกวดผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม ประเภทของตกแต่งและของใช้ในบ้าน สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ภาคเหนือ จังหวัดแพร่
- ❖ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกาศเกียรติคุณ คนดีศรีแผ่นดิน ด้านอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยจากสมาคมจิตวิทยา ความมั่นคงแห่งประเทศไทย
- ❖ พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้รับโล่พระราชทานรางวัลชนะเลิศอันดับที่ ๒ “สิ่งประดิษฐ์จากผ้าไหม ประเภทของใช้บนโต๊ะอาหาร (Table Set)” จากสถาบันหม่อนไหมแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
- ❖ พ.ศ. ๒๕๕๒ ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๖ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การย้อมสีธรรมชาติบนเส้นใยไหมและฝ้าย) จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ